

Summary of the doctoral dissertation entitled
Heroine in the Twilight. Madness and Non-normativity
in Krzysztof Penderecki's Operas by René Libert,
written under the supervision of prof. UAM, dr hab. Alina Mądry

Heroine in the Twilight. Madness and Non-normativity in Krzysztof Penderecki's Operas by René Libert is a monograph that meticulously dissects the madness and non-normativity in three of Penderecki's works: *The Devils of Loudun*, *Black Mask*, and *King Ubu*. The author's detailed analysis focuses on the portrayal of female heroines, shedding light on their mental disorders and non-normativity.

The author's exploration of the boundaries between each category is a stimulating journey, utilizing various theoretical approaches, including medical, philosophical, psychological, and social perspectives. The work employs *Affektenlehre*, a concept from the Baroque period, to delve into how Penderecki's music conveys the emotional states of the characters and how these can be interpreted by the audience. The methodology also includes analyses of speech and behavioral dysfunctions, providing a deeper understanding of the heroines' mental disorders and their representation on the opera stage. To hypothesize about possible mental disorders, the author uses the ICD-10 classification, a structured framework for diagnostic hypotheses.

In the analysis of *The Devils of Loudun*, the figure of Mother Joan, a "possessed" nun, occupies a central place. Her obsession with Father Grandier, susceptibility to manipulation, and inability to accept herself lead to a tragic end. The hypothesis of Mother Joanna's diagnosis, based on the ICD-10 classification, suggests that she may suffer from mental illnesses, the characteristic symptoms of which include delusions and obsessive behavior, as well as suicidal thoughts (e.g., dysmorphophobia, autophobia, dissocial personality, depression or others). This is not just pathological love; her actions and experiences point to a more profound mental disorder that drives the narrative to its disastrous outcome. The depiction of her "possession" and the social reaction to it highlight the fine line between perceived madness and non-normativity.

The Black Mask shows Benigna, a seemingly perfect woman who hides dark secrets from her youth, including traumatic experiences related to a pathological relationship with a runaway slave. Her past influences her current life and leads to irrational behavior. Benigna's diagnosis hypothesis, based on the ICD-10 classification, includes post-traumatic stress disorder, delusional disorders, and dependent personality disorder. This trauma manifests itself in her current life, leading to her irrational and self-destructive behavior. The analysis shows that understanding the hidden trauma and its impact is of great importance to understanding the character's actions and the overall narrative of the opera.

Ubica, the wife of the titular King Ubu, is shown as a caricature of Lady Macbeth. Her manipulations and psychological games are crucial to the plot's development. Her actions do not indicate mental illness but only goes beyond the norms of conventional behavior. She uses her cunning and manipulative nature to achieve wealth and power regardless of the consequences. The psychological complexity and exaggerated nature of the character reflect a broader critique of power in society.

Monograph Heroine in the Twilight. Madness and Non-normativity in Krzysztof Penderecki's Operas is an in-depth study of Penderecki's opera characters. The author combines musical and literary analyses to understand how madness and non-normativity are portrayed and the consequences of these works' reception. The author effectively integrates the theory of affects with the analysis of speech and behavioral dysfunctions, offering a comprehensive approach to studying the mental disorders of opera characters. The analysis gains a structured and medically grounded perspective using the ICD-10 classification to support hypotheses regarding mental disorders. The universality of the methodology allows it to be used to analyze works composed of words, gestures, and/or music – regardless of gender – and opens new perspectives in the study of literature and theatre art.

Keywords: opera, 20th century, madness, non-normativity, mental disorders, Krzysztof Penderecki, *The Devils of Loudun*, *The Black Mask*, *Ubu Rex*, Mother Joan, Benigna, Ubica, *Affektenlehre*.

Streszczenie rozprawy doktorskiej napisanej przez mgra René Liberta
pt. *Heroina w półmroku. Szaleństwo i nienormalność w operach*
Krzysztofa Pendereckiego
napisanej pod kierunkiem prof. UAM, dr hab. Aliny Mądry

Heroina w półmroku. Szaleństwo i nienormalność w operach Krzysztofa Pendereckiego autorstwa René Liberta to monografia poświęcona szczegółowej analizie szaleństwa i nienormalności w trzech dziełach: *Diabłach z Loudun*, *Czarnej masce* i *Królu Ubu*, analizująca portrety kobiecych bohaterów pod kątem zaburzeń psychicznych i nienormalności.

Autor rozważa granice pomiędzy każdą z kategorii, wykorzystując różne podejścia teoretyczne obejmujące perspektywę medyczną, filozoficzną, psychologiczną i społeczną. W pracy wykorzystał wywodzącą się z Baroku *Affektenlehre*, aby zbadać, w jaki sposób muzyka Pendereckiego przekazuje stany emocjonalne bohaterów i w jaki sposób mogą one być interpretowane przez odbiorców. Ponadto w swojej metodologii bazuje na analizie dysfunkcji mowy i zachowania pozwalającej na głębsze zrozumienie zaburzeń psychicznych bohaterów i ich reprezentacji na scenie operowej. Aby postawić hipotezę na temat możliwych zaburzeń psychicznych, autor posługuje się klasyfikacją ICD-10 zapewniającą uporządkowane ramy dla hipotez diagnostycznych.

W analizie *Diabłów z Loudun* centralne miejsce zajmuje postać Matki Joanny, „opętanej” zakonniczki. Jej obsesja na punkcie ojca Grandiera, podatność na manipulacje i niezdolność do zaakceptowania siebie prowadzą do tragicznego końca. Hipoteza diagnozy Matki Joanny, oparta na klasyfikacji ICD-10, sugeruje, że może ona cierpieć na choroby psychiczne, dla których objawami charakterystycznymi są urojenia i zachowania obsesyjne, a także myśli samobójcze (np. dysmorfofobia, autofobia, osobowość dyssocjalna, depresja lub inne). To nie jest tylko patologiczna miłość; jej działania i doświadczenia wskazują na głębsze zaburzenia psychiczne, które doprowadza narrację do fatalnego końca. Przedstawienie jej „opętania” i reakcja społeczna na to podkreślają cienką granicę między postrzeganym szaleństwem a nienormalnością.

Czarna maska ukazuje Benignę, z pozoru idealną kobietę, skrywającą mroczne sekrety z młodości, w tym traumatyczne przeżycia związane z patologiczną relacją ze zbiegłym niewolnikiem. Jej przeszłość wpływa na obecne życie i prowadzi do irracjonalnych zachowań. Hipoteza diagnozy Benigny, oparta na klasyfikacji ICD-10, uwzględnia zespół stresu pourazowego, zaburzenia urojeniowe oraz osobowość zależną. Ta trauma objawia się w jej obecnym życiu, prowadząc do jej irracjonalnych i autodestrukcyjnych zachowań. Z analizy wynika, że zrozumienie ukrytej traumy i jej wpływu ma niebagatelne znaczenie dla zrozumienia działań jej bohaterki i ogólnej narracji opery.

Ubica, żona tytułowego króla Ubu, ukazana jest jako karykatura Lady Makbet. Jej manipulacje i gry psychologiczne są kluczowe dla rozwoju fabuły. Jej zachowanie nie wskazuje na chorobę psychiczną, a jedynie wykracza poza normy konwencjonalnego postępowania. Wykorzystuje swoją przebiegłą i manipulacyjną naturę, aby osiągnąć bogactwo i władzę bez względu na konsekwencje. Psychologiczna złożoność i przesadny charakter sportretowanej postaci odzwierciedlają szerszą krytykę władzy w społeczeństwie.

Monografia *Heroina w półmroku. Szaleństwo i nienormatywność w operach Krzysztofa Pendereckiego* to pogłębione studium operowych postaci Pendereckiego. Autor łączy analizy muzyczne i literackie, aby zrozumieć, w jaki sposób ukazywane są szaleństwo i nienormatywność oraz jakie są tego konsekwencje dla recepcji tych dzieł. Autor skutecznie integruje teorię afektów z analizą dysfunkcji mowy i zachowania, oferując kompleksowe podejście do badania zaburzeń psychicznych bohaterów operowych. Dzięki wykorzystaniu klasyfikacji ICD-10 do wsparcia hipotez dotyczących zaburzeń psychicznych analiza zyskuje ustrukturyzowaną i ugruntowaną medycznie perspektywę. Uniwersalność zastosowanej metodologii pozwala na wykorzystanie jej do analizy dzieł posługujących się medium słowa, gestu i/lub muzyki – także bez względu na płęć – otwierając nowe perspektywy w badaniach literatury i sztuki teatralnej.

Słowa kluczowe: opera, XX wiek, szaleństwo, nienormatywność, zaburzenia psychiczne, Krzysztof Penderecki, *Diabły z Loudun*, *Czarna maska*, *Ubu Rex*, Matka Joanna, Benigna, Ubica, *Affektenlehre*